

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

III обикновено Народно Събрание.

(Първа сесия.)

XV. ЗАСЪДАНИЕ, СЪБОТА 8 ЯНУАРИЙ 1883 ГОД.

Начало въ 2 часа послѣ пладнѣ, подѣ председателството на Негово Високо-преосвященство Митрополита Симеона Варненско-Преславский).

Председателъ (звъни): Ще се чете списъкътъ на депутатитѣ.

Секр. Шивачовъ (чете го):

Отъ прочитанието на списъкътъ се вижда, че отъ 40 души депутати присъствуватъ 38 а отсъствуватъ 2 а именно: Тестеджели Мустафа и Даскалъ Д. Поповъ.

Председателъ: Тѣй като присъствуватъ повече отъ половината отъ г-да представителитѣ, Събранието е пълно и засѣданието се открива.

Ще се прочете протоколътъ отъ миналото засѣдание.

Секр. Шивачовъ (чете го):

Председателъ: Има ли нѣкой отъ г-да представителитѣ да направи нѣкоя забѣлжка върху прочетения протоколъ?

Манафовъ: Тукъ дѣто се поменуватъ думитѣ «правителството за Тулча», то не се разбира «Тулчанското правителство», но трѣбва да се каже «Ромѣнското правителство».

Председателъ: Има ли другъ нѣкой да направи забѣлжка върху прочетения протоколъ? (Нѣма). Ще каже, че дневника е точенъ и Нар. Събрание го приема.

Манафовъ: 5 мин. отпущъ за нѣкои споразумѣния.

Шивачовъ: Г-да представители! Въ миналото засѣдание имахъ честта да говоря върху драгунския корпусъ, и направихъ едно предложение въ Нар. Събрание, и макаръ то по принципъ да прие да се преобразува драгунския корпусъ,

но рѣши, че трѣбва да се напечата мосто предложение и да се раздаде на г-да представителитѣ, и слѣдъ това да се разисква. Вѣрвамъ, че всѣки отъ васъ е получилъ този екземпляръ отъ мосто предложение, отъ дѣто се вижда, че голѣма необходимостъ има да се преобразува драгунския корпусъ. Въ миналото засѣдание имахъ честта въ кратецъ да изясня, кои сѣ причинитѣ, дѣто направихъ това предложение. Ние всички знаемъ, че прѣди освобождението ни сѣществуваше тѣй називаема жандармерия, които макаръ да се намѣрваше тя подѣ управлението на юзбашии, мюлязими и проч., но тя е била непосредственно подчинена на заповѣдта на тогавашнитѣ каймаками, мюесарифи и пр. Но за изпълненнето на своитѣ обязанности по службата получавахъ заповѣди отъ окрѣж. управители и проч., на които и изпълнявахъ точно тѣзи заповѣди. Слѣдъ освобождението ни въ насъ се състави подобна жандармерия подѣ название «полиция», която бѣше подчинена на окрѣжнитѣ началници и изпълняваше безпрекословно тѣхнитѣ заповѣди. Тѣзи чиновци отъ полицията, г-да представители, бѣхъ подчинени прямо и непосредственно на окрѣжний началникъ и изпълнявахъ неговитѣ заповѣди. Но не помня въ кой день слѣдъ първи юлия, въ насъ се введе нова система, подѣ название «жандармерия», която се подчини на Министерството на Военнитѣ работи, а до тогазъ бѣше подѣ Министерството на Вжтрѣшнитѣ работи. Състави се уставъ за това, дѣто се предвидѣ, че жандармерията, макаръ и да се намѣрва

подъ управлението на военните началници и военното въдомство, но при изпълнението на своите обязанности е длъжна да изпълнява безъ прекословно заповѣдитѣ на окръжният управител и околийски началникъ; а практиката съвършено противното доказа. Ние имаме примѣри, че самитѣ жандарми съ прѣнебрежение глѣдаха на окръжнитѣ управители и околийски началници. Дойде врѣме, когато у насъ полицейската власть не съществуваше. Въ насъ бѣше просто една анархия... (Председателъ: Моля г-на Шивачова да не искава работи, които не сж точни).

При тръгването ми отъ Севлиево, моитѣ избиратели ме опълномошиха да моля Н. Височество (Заплаква) по-скоро да земе мѣрки за унищожението на тази система и въвеждането на гражданската жандармерия у насъ. Като бѣхме въодушевени всички, г-да представители, ние изразихме желанието на Н. Височество, Господарѣтъ ни, че е необходимо да се преобразува драгунският корпусъ, и за това, въ единъ чл. отъ отговора на тронната рѣчь, казахме. (Чете го):

«Осмѣляваме се, да изйвимъ прѣдъ ВАШЕ ВИСОЧЕСТВО, че ожидаемиятъ резултатъ отъ жандармерията, тъй както тя е днесъ устроена, не се оправда, вслѣдствие на което Народниятѣ представители най покорно молятъ ВАШЕ ВИСОЧЕСТВО, да благоволите и я турите на расположението на гражданскитѣ административни Власти, и съ този начинъ ние се надѣемъ, че ще може по-лесно да се осигори безопасността и спокойствието на гражданитѣ».

Тѣзи думи, макаръ и кратко, но ясно, показватъ, до колко ви сте въодушевлявани отъ чувството, че настоящата система е вредителна за положението, честта, имота и живота на нашитѣ граждани. Считамя за излишно да доказвамъ това, какъ всички сме въодушевени отъ това чувство. Въ миналото засѣдание въ краткъ казахъ, че е необходимо да се състави единъ уставъ върху преобразаванieto на драгунския корпусъ. Отъ казаното се види, че сами признаваме, че положението на настоящия драгунски корпусъ, е нетърпимо; а именно за тази цѣль отъ Софийскитѣ градоначалникъ е направенъ особенъ правилникъ за една частъ отъ 115 души драгуни. Сега, ако единъ градоначалникъ, който е дошълъ отъ Руссия и който по-добрѣ разбира управлението, ако той немоще да търпи положението, да има полицията двѣ началства, ако той не можеше да гледа това положение, то колко по-вече нашитѣ околийски началници и окръжни управители!

Негово Превъсходителство Генералъ Соболевъ каза, че не било възможно въ кратко врѣме да се преобразува полицията. У насъ имаше врѣмenni правила за вътрѣшния редъ

на тази полиция. Освѣнъ това ние знаемъ, че Министерството на Вътр. Работи искаше свѣдѣния отъ окръжнитѣ управители, които представиха, като какъ може да се състави у насъ полицията; слѣдователно, щомъ Министерството на Вътр. Работи сега признава, че е нетърпимо положението на драгунският корпусъ, то какъ ние, г-да представители, да оставимъ това положение така? А затова, по моето мнѣние, необходимо е, щото да се унищожи драгунският корпусъ.

Причината на това, както казахъ въ миналото засѣдание, е, че у насъ, ако се нуждае правителството отъ единъ кавалерийски полкъ, или сотня, то може да състави единъ особенъ полкъ и той да се издържа на особено основание, както и другитѣ корпуси. Казахъ въ миналото засѣдание, че на всѣкадѣ по свѣта модата, щото държавитѣ да нематъ войската, е излъзла. Слѣдователно, ако правителството има нужда отъ кавалерийски полкъ, то може да поиска кредитъ отъ Нар. Събрание, за да може да се подържа. Но нетрѣбва да се държи още настоящия корпусъ, който спорѣдъ както знаемъ всички, стана даже повече вредителенъ, отъ колкото полезенъ. Ние знаемъ, че полицейскитѣ чиновци отъ по-напрѣдъ бѣха много по-добрѣ дисциплинирани, отъ колкото сегашнитѣ драгуни-жандармерия. Това фактически можъ да докажж. Нѣкой може да попита, коя е причината, дѣто по-напредъ се назива драгунският корпусъ? Това бѣше, за да може да си остане жандармерията пакъ подъ управлението на военни началници. Знайте, г-да представители, че въ Руссия, ако има нѣщо, което така съ небрѣжение се глѣда, то е полицията.

Председателъ: На предмѣта, г-нъ Шивачовъ, на предмѣта!

Шивачовъ (Продължава): Това е на предмѣта. Искамъ да кажж.

Но да ли има една разлика помежду «драгунският корпусъ» и «жандармерията»; — то както казахъ, азъ го констатирамъ, че никаква разлика нѣма, а това е само за форма.

За това, като признаваме всички, че този корпусъ трѣбва да се унищожи, то трѣбва да се състави ново тѣло; това е жандармерията, която предложихъ. За съставянето на това тѣло потрѣбно е да се изработи единъ уставъ, на основание свѣдѣнията, които има въ Министерството на Вътрѣшнитѣ Дѣла, доставени прѣди два и повече мѣсеци отъ окръжнитѣ управители; а тъй сжщо «врѣмenni правила за полицията», които сж оставени отъ нашитѣ освободители. На основание на пълномощията на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО гсичитѣ законопроекти се внасятъ за разглеждане и обж-

ждането въ Държавний Съвѣтъ; на основание на това турихъ 3-й членъ отъ моето предложение. Понеже, съгласно съ манифеста на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО, всички финансови въпроси се разглеждатъ въ Народното Събрание, слѣдователно въ този уставъ ще бѣде предвидена материалната частъ на тази жандармерия и това трѣбва да се внесе на разглеждане въ Нар. Събрание, както се предвижда въ 4-й членъ на моето предложение. Понеже това може да вземе повече врѣме, н. като се изисква немедленното разформированье на драгунския корпусъ, азъ въ 6-й членъ на моето предложение предлагамъ, щото бившии драгунския корпусъ да остане въ състава на новата жандармерия; тѣзи нова жандармерия до първи февруарий ще се издържа отъ кредита на Военното Министерство. Въ този драгунския корпусъ имаше до сега драгунски началници, унтеръ-офицери, фелдфебели и т. н. т., а немедленното имъ увольнение за да непричини затруднение, може да се тури това увольнение да стане най-късно до първи февруарий.

Г-да представители! Като се надѣя, че всички сте въодушевени отъ мисълта, че, за да може да се осигори честта, имотътъ и живота на нашитѣ граждани, е необходимо, щото драгунския корпусъ да се преобразува, като се преименува на жандармерия, която трѣбва да се подчини прямо и непосредственно подъ гражданската административна власть, което нѣщо твърдѣ ясно се предвижда въ закона за окръжнитѣ управители, а именно въ 46 и 47 чл.; да ви ги четъ, ще бѣде излишно.

Моето предложение въ минжлото заседание искаахте желание да го приеме. Като се надѣвамъ, че съ същитѣ чувства ще го приемете и сега, азъ ще ви го прочетъ. (Чете):

ПРЕДЛОЖЕНИЕ.

1. Драгунския Корпусъ се уничтожава окончателно.
2. Да се организира нова жандармерия, която да се турне подъ прямото и непосредственно расположение на гражданскитѣ административни власти, съгласно закона за окръжнитѣ управители и околийскитѣ началници, утвърденъ отъ НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО съ указъ № 674.
3. За тая цѣль да се покани Господинъ Министръ на Вжтрѣшнитѣ Дѣла да направи нужнитѣ распорѣждания за приготвенето на единъ законопроектъ относително организацията на новата жандармерия
4. Тоя законопроектъ съ Княжескии указъ да се внесе на разглеждане и обсъждане въ Държавний Съвѣтъ.
5. Слѣдъ приемането на този законопроектъ отъ Държавния Съвѣтъ, да се представи въ Народното Събрание за преглеждане и утвърждение бюджета за съдържание жан-

дармерията, още прѣзъ течението на тая сессия и прѣди вотирването на бюджета.

6. До утвърждение устава и бюджета на жандармерията, настоящия драгунския корпусъ да се расформирува незабавно и се даде на расположението на гражданското вѣдомство, като се въведѣтъ правилата, които дѣйствуваха прѣди днешната организация. Суммитѣ за исплащанieto платитѣ на останалитѣ бивши драгуни на служба за януарий мѣсець настоящата година да се взематъ отъ кредита на Военното Министерство, по установения редъ.

7. Да се покани Господинъ Министръ на Вжтрѣшнитѣ Дѣла да влѣзе въ споразумѣние съ Военното Министерство за приготвяне увольнението на излишнитѣ чиновъ за новата жандармерия като: Драгунския Началникъ, фелдфебели и др., което трѣбва да стане най-късно до първи февруарий настоящата година.

София, 7 Януарий 1883.

Севлиевский представитель Николай Шивачевъ.

Шивачовъ (продължава): При това имамъ честь да добавя: Г. М-ръ на Вжтрѣшнитѣ Дѣла е мислилъ, че твърдѣ много врѣме ще се изисква, за да се промѣни драгунския корпусъ въ гражданска жандармерия. Именно Негово Превъсходителство, Генералъ Соболевъ, въ миналото заседание съобщи, че се писква за това преобразование не една двѣ недѣли, а цѣла година. Азъ имамъ честь да заяви на почтасмого Събрание, че ако г-нъ М-ръ на Вжтрѣшнитѣ Дѣла желае, то подобенъ уставъ може да му се представи въ 24 часа; именно, единъ уставъ доволно съобразенъ съ нашитѣ обичаи, нѣрави и съ нашата страна. Тѣй щото, щомъ има подобенъ уставъ и бившитѣ полицейски правила, азъ съмъ увѣренъ, че най-много до 1-й февруарий може да стане преобразуването на драгунския корпусъ въ гражданска жандармерия. И азъ моля Нар. Събрание да приеме това мое предложение. (Гласове: 5 минути отиди.)

Марко Велювъ: Азъ слушамъ, за жандармерията като се говори, оплакватъ се отъ г-на Военний Министръ

Предсѣдатель (прекъсва го): Ще забѣлѣжъ, че отъ г-на Военний Министръ никой не се оплаква.

Марко Велювъ: Отъ жандармерията се оплакватъ и жандармерията е подъ Военний Министръ. Азъ неразумѣвамъ, защо страната да се намира въ такова лошо положение, както видимъ въ предложението на г-на Шивачова, и че трѣбва да даваме такива права на всички наши управители, и така на 50-тѣ души околийски началници да управяватъ тѣ жандармерията на тѣхна отговорност. Азъ не можъ да кажъ, че всѣкой началникъ би билъ до толкосъ съвѣстенъ за да распорѣжда паметно жандармерията и да

не злоупотреблява страната и населението, защото първо, както каза г-нъ Шивачовъ, напредъ, жандармерията бѣ подѣ гражданско управление, и тогава много пакти сѣбѣхмѣ, че се карахъ хора подѣ синджиръ отъ селата подѣ отговорностъ на началника и управителя. За това неможе на всѣко кюне да има по единъ, който да се распорѣжда съ жандармерията. (Гласове: Стига!) Нѣ колкото за сега, азъ намирамъ жандармерията за умѣстно да си стои както си е.

Лазаръ Дуковъ: Наистина, азъ неможъ да памѣря думи такива, съ които да можъ да разяна на г-да представителитѣ, и можъ да кажъ, че това не е нужно; защото каквито краснорѣчиви думи и да употрѣби, Нар. Събрание си остава при своето убѣждение, и нече да уйдиса нито на мене нито на г-на Шивачова, който еъ прискрѣбно сърдце искаа, че била налѣжаща нужда и не можало стѣпка да се пристѣпи безъ това. До нѣдѣ, азъ се съгласявамъ съ г-на Шивачова, че е било, но не е до толкось. Освѣнъ това, г-да, предложението на г-на Шивачова е нѣщо, споредъ мене, неумѣстно, даже и незаконно да се разисква, и то спредъ мене. Знайте г-да, че въ адреса до НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО изразихмѣ желание на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО да мине жандармерията подѣ администрацията. Това, да изразимъ нашето желание, това бѣ наше право, и вий го искаахмѣ; и всичко друго остава на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО да мисли за страната. Тукъ въ това предложение се говори не толкось да се изрази желание, нѣ се показва гласъ рѣшающъ; именно, първий членъ казва: «Драгунскій корпусъ се унищожава.» Това е като че рѣшаваме, и споредъ мене това е не умѣстно, понеже то не изразява вече едно желание, нѣ ние дохождаме тукъ до рѣшаванне. Това право, мислѣ, че го нѣма Нар. Събрание, и въ миналото засѣданне, когато се разисква правилника, бѣхъ доста живи разисквания за ограничение или неограничение на представителитѣ. Ний введохмѣ единъ членъ въ правилника, именно 23-ий членъ, който тѣй легковѣрно и не обмислено приехмѣ, и който сега ограничава нашитѣ права, за да можемъ да разискваме и този жизненъ въпросъ. (Гласове: Не.) Зная, г-да, че тогава, когато се разиска, намѣриха се хора, които сѣдѣхъ по-високо отъ насъ, познавахъ нуждата на този 23 членъ, нѣ какво стана? По инициативата на нѣколко отъ нашитѣ събратя, поддържа се въ Нар. Събрание едно нѣщо, което се прие по вишегласие, и това е този 23 членъ който, веднажъ принетъ и сѣди въ правилника, азъ неможъ да кажъ, че имаме право да разискваме такъвъ въпросъ, даже и рѣшающъ отъ горѣ. Г-нъ Министръ на Вжтрѣшнитѣ Дѣла има честъ въ миналото засѣданне, до колкото можъ да

помни, и можъ да се справи съ стенографическитѣ протоколи, да каже, че НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО благоволиахъ постепенно да приведе жандармерията подѣ администрацията. Това е доста за насъ, което чухмѣ. Азъ зная, че имаме единъ Князь НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО любимиятъ ни баща, на когото сме дали пълномощията презъ 1881 год. 1-й Юлий въ Свищовското Велико Народно Събрание; и като сме се кѣли и сме признали пълномощията, ние не можемъ да налѣгаме по-вече, отъ колкото да изразяваме едно желание. Знаете, г-да, че въ този 23 членъ, казахмѣ да се приематъ законопроекти, предложени отъ представителитѣ само по бюджета, по законитѣ за заема и по даване публични сгради или търгове т. е по финанситѣ на държавата, и до международнитѣ отношения. Тукъ, г-нъ Шивачовъ, или другъ нѣкой събратъ ще каже, че този въпросъ се касае до финанситѣ на държавата; нѣ този драгунскій корпусъ, ако и да е подѣ Военното Министерство, разбира се, че иска извѣстни финансии, нѣ ако премине къмъ администрацията, пакъ ще изисква да се надивява за него. Въ членътъ на правилника се казва, че може да внасяме само финансови въпроси въ камарата. А да направимъ едно преобразование, това не е наше право. Азъ мисля, че това предложение на г-на Шивачова е умѣстно и даже неможе да му се откаже, нѣ на основание 23 членъ, който сме приели, не можемъ даже да разгѣдваме това предложение. Това никой неможе да му го откаже, нѣ само тогава се съгласявамъ съ г-на Шивачова, когато се направи едно предложение за да можемъ този 23 членъ да го изтеглимъ отъ правилника по единъ законенъ начинъ. Тогава напълно се съгласявамъ съ него, и съ всичкитѣ други, които поддържатъ това предложение; инакъ — никога. Знаете че, когато искаахмѣ желание, говори се за това въ двѣ три Събрания, и най-сетнѣ се рѣши да се напечатъ това предложение. Азъ мисля, че все не бѣхмѣ въ правото, и сега да се забавяме съ това предложение, никой отъ г-да представителитѣ вѣрвамъ нѣма да се съгласи, до дѣто сѣди този 23 членъ въ правилника. Законитѣ трѣбва да се почитатъ, спорѣдъ мене, и законитѣ стоятъ по-високо отъ всичкитѣ. За това, ако искаме да има усѣхъ, не трѣбва да приемаме тѣй легко законитѣ и слѣдъ нѣколко дѣне да казваме, че законитѣ ни ограничаватъ или вѣдѣтъ на нашитѣ разисквания; и слѣдователно ние отъ вѣтъ законитѣ не можемъ да разискваме. За туй да не продължаваме: мисля, че всѣкой ще се съгласи, че до дѣто този 23 членъ стои въ правилника, ние не можемъ да разискваме това предложение. Г-нъ Шивачовъ казва, че днесъ имота и живота билъ необезпеченъ, като че нѣмаме Дър-

жавна Глава нито правителство. Азъ мисля, че ний имаме нашъ Господаръ, който е живъ, и който има правителство, и нѣма нѣкакво застрашение, и ако нашата държавица и да е малка, нѣ НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО е взелъ върху си да мисли тѣй да речемъ за нашето освобождение и управление, и за това нѣма нужда отъ какво да се застрашяваме, защото Той не е далечъ отъ насъ за да не осѣти, ако се застрашава страната, и така съ една рѣчь, предложението да си остане безъ да се разисква по-нататѣтъ.

Шивачовъ: Крайно благодаря на моя събратъ г-на Дукова, който каза, че дѣйствително моето предложение било твърдѣ умѣстно; значи че по мотивитѣ и по принципъ той е съгласенъ, че днешния съставъ на драгунскій корпусъ е нетърпимъ и че трѣба единъ часъ по напредъ да се преименува на жандармерия, която да бѣде подъ прямото управление на Министерството на Вжтрѣшнитѣ работи и гражданскитѣ административни власти. Значи по този въпросъ да говоря, е излишно.

Що се касае до 23-ий членъ на правилника, той казва (чете):

«Всѣки представителъ сѣщо може да внесе въ Нар. Събрание законопроектъ или предложение, съ законодателенъ характеръ относително:

- а) до бюджета;
- б) до законитѣ за заемъ;
- в) до законитѣ за отдаване на публичнитѣ сгради;
- г) до закони, които се касаятъ до финанситѣ на Държавата, и
- д) до международнитѣ отношения».

Тука, г-да представители, първия членъ се касае до бюджета. Какво ще каже, че Нар. Събрание има право да отпусне една сума «на разгледъ въпроси, които се касаятъ до финансовата частъ на страната», и да дава тѣзи пари напразно. — Ний знаемъ, че тука се касае за финансовата частъ; ний отпускаме тука кредитъ отъ половина или единъ милионъ лева и това само за форма. Драгунскій корпусъ не принася никаква полза, той е даже повече вредителенъ отъ колкото полезенъ за страната. Тази сума отива бадава, безъ никаква цѣль; слѣдователно Нар. Събрание е въ правото си и на основание на 23 чл. първа буква а) има право да иска да се унищожи драгунскій корпусъ, и да се промѣни на жандармерия, която ще бѣде подъ вѣдомството на Министерството на Вжтрѣшнитѣ работи. Тукъ е въпросъ за финанситѣ на Държавата! (Гласове: 5 минути отиди!).

М-ръ Генералъ Соболевъ: Г-да представители! Въпросъ, поднятъ г-номъ Шивачовымъ, вѣсьма серіозный. Онъ распадается на двѣ главныя части: первая его часть, именно упраздненіе драгунскаго строеваго корпуса, есть вопросъ военный, вторая его часть — введеніе въ Княжествѣ мѣстной постоянной полиціи — есть вопросъ гражданскій.

Оба сѣи вопроса настолько важны, что правительство Его Высочества, ранѣе чѣмъ дать отвѣтъ, считаетъ нужнымъ подвергнуть ихъ обсужденію Министерства. Могу обѣщать Народному Собранію представить контръ-предложеніе предложенію г-на Шивачова не ранѣе 13-го сего Января, въ будущій четвергъ.

Въ виду чего полагаю возможнымъ прекратить въ настоящее время обсужденіе возбужденнаго вопроса и ожидать отвѣта правительства. (Гласове: Прието!)

Предсѣдатель: Приема ли Нар. Събрание да се рѣши въ идущій четвъртъкъ този въпросъ окончателно? (Приема.) Който неприема, да си дигне ржката. (Никой не дига). Ще се каже, че по тази работа ще се говори въ идущій четвъртъкъ, когато и г-да Министритѣ ще бѣдѣтъ въ възможность да разисквать и разгледать този въпросъ. (Гласове: За 5 минути отиди!).

Давамъ за 5 минути отиди.

(Послѣ отпущкъ).

Предсѣдатель (звъни): Засѣданието се открива на ново. Помните, г-да представители, че имаше едно предложение за освобождението учителитѣ на народнитѣ училища отъ военный наборъ. По този въпросъ ще говори г-нъ Военный Министръ.

М-ръ Генералъ Каульбарсъ: Г-нъ Шивачовъ предлага, освободить народныхъ учителей отъ военной повинности. Эта мѣра очень серіозная, и для войско крайнѣ не выгодная, потому что она лишаетъ войско того контингента, изъ котораго при нашихъ короткихъ срокахъ службы производятся унтеръ-офицеры. Но мы обязаны принять во вниманіе пользу народа, она стоитъ выше удобства арміи. А потому, Министерскій Совѣтъ выработалъ проектъ для справедливаго рѣшенія этого вопроса. Прозкъ эготъ я представляю Народному Собранію, и прошу принять его, обративъ вниманіе на то, что, какъ я сказалъ, онъ очень невыгоденъ для Военнаго Министерства. А потому прошу принять его срокомъ на 5 лѣтъ, по истеченіи котораго обстоятельства покажутъ, будутъ ли и тогда еще существовать затрудненія для зачисленія учителей въ ряды арміи.

Совѣтъ Министровъ также согласенъ на предлагаемый мною 5-лѣтній срокъ.

Секр. Щърбановъ (чете протоколъ):

§. I. По предложението на Министра на Нар. Просвѣщение, Министерский Свѣтъ постановява:

Всичкиѣ учители отъ народнитѣ училища, които при-
тѣжаватъ свидѣтелство отъ педагогическо училище, или отъ
приврѣмененъ педагогический курсъ, или поне отъ нѣкое
трикласно училище, или сж учителствували най-малко двѣ
години наредъ, изпълняватъ общезадължителната военна
тегоба, въ продължение на 5 години, върху слѣдующитѣ
основания:

1) Тѣ постъпватъ въ военный наборъ на общо основа-
ние;

2) Но немедленно се освобождаватъ въ отпускъ съ задъл-
жение да се явятъ въ частитѣ на войскитѣ, които ще имъ
се посочатъ, на 15 день отъ слѣдующия мѣсець май;

3) Въ тия части на войскитѣ служатъ ежегодно отъ 15
май до 15 септемврий, до като тѣхнитѣ врѣстници стоятъ
на дѣйствителна служба;

4) Ако народнитѣ учители оставятъ професията си по
рано отъ уволнението на врѣстницитѣ имъ въ запасъ, то
тия се привикватъ въ войската да дослужатъ тамъ своя
срокъ възъ общо основание.

И. Д. Секретаръ на Минист. Свѣтъ: Константиновичъ.

Шивачовъ: Въ едно отъ миналитѣ засѣдания, г-да, имавъ
честь да направя едно предложение относительно освобожде-
нието на тѣзи отъ народнитѣ учители, които подлѣжатъ на
военный наборъ; както имавъ чествата тогава да заявя на
моитѣ събратия, причината за моето предложение бѣше
малкото число на народнитѣ учители у насъ. Чухъ тоже
предложението или рѣшението на Министерский Свѣтъ
относительно народнитѣ учители. Азъ бихъ се съгласилъ съ
него, но глѣдамъ едно голѣмо противорѣчие между първото
рѣшение на Министерский Свѣтъ относительно учителитѣ
отъ правителственитѣ училища и нащоящето рѣшение за
учителитѣ въ народнитѣ училища.

Въ първото рѣшение се казва, че всички учители отъ
правителственитѣ гимназии неще да служатъ, а се освобожда-
ватъ приврѣменно отъ военната повинность, до гдѣто се
рѣши въпроса по законодателенъ редъ; но не се споменува
че тия сж длѣжни да се явяватъ въ лагера отъ 15 май,
до 15 септемврий за изпълнението на военната повинность.
Останалото врѣме, споредъ послѣдното рѣшение, има да се
счита като отпускъ, до гдѣто изпълняватъ своята учител-
ска длѣжность. Азъ мисля, г-да, че ако народнитѣ учители
сж длѣжни да изпълняватъ военната повинность отъ 15
май, до 15 септемврий, защо да не бѣдѣтъ задължени да

испълняватъ по сжщия редъ военната повинность и онѣзи
учители, които сж въ правителственитѣ гимназии?

Ако Военното Министерство би се съгласило да се турятъ
въ категорията на селскитѣ учители и онѣзи отъ правител-
ственитѣ гимназии и училища, за да има съгласие между
първото и второто рѣшения на Министерский Свѣтъ, тога-
ва азъ бихъ се съгласилъ; а друго яче съмъ противенъ. За
сега нѣма да говоря повече, но си задържамъ правото да го-
воря по обширно, когато отговори г-нъ Военный Мини-
стеръ върху този въпросъ.

М-ръ Генералъ Каульбарсъ: Я незнаю какъ рѣшить
этотъ вопросъ, такъ какъ Министръ Народнаго Просвѣще-
нія отсутствуетъ. Но съ военной точки зрѣнія, никто не
долженъ имѣть права освобождаться отъ военной повин-
ности, и Военное Министерство никогда бы не согласилось,
дѣлать какія либо исключенія въ пользу нѣкоторыхъ лицъ
или даже сословіи. Но съ другой стороны, надо помнить, что
ученики селскихъ училищъ непосѣщаютъ оныхъ цѣлое лѣто,
что и побудило Совѣтъ Министровъ представить настоящій
законопроектъ; съ моей стороны чѣмъ меньше исключеній
тѣмъ лучше.

Шивачовъ: Отъ думитѣ на г-на Военный Министръ
твърдѣ ясно се вижда, че той е съгласенъ, щото никому да
не се даватъ привилегии; но щомъ споредъ първото рѣшение
на Министерский Свѣтъ, се дадохъ нѣкакви привилегии на
учителитѣ отъ гимназитѣ, т. е. тѣмъ се позволява да се
не явяватъ никога на набора, то, ако тие се освобождаватъ,
логически слѣдва, че и учителитѣ отъ народнитѣ училища
трѣбва да се освобождаватъ, безъ никакво условие. Въ Бѣл-
гарии съсловия нѣмаме, никакви привилегии нѣмаме, за-
това, ако правителството намира за добръ да се дадѣтъ
привилегии на едни учители, то сжщитѣ привилегии трѣ-
бва да се дадѣтъ и на учителитѣ отъ народнитѣ училища;
но тѣй като г-нъ Военный Министръ иска да се чуе и миѣ-
нието на г-на Министра на Просвѣщеніето, азъ съмъ съ-
гласенъ да се отложи този въпросъ, до когато ще дойде г-нъ
Министръ на Просвѣщеніето.

М-ръ Генералъ Каульбарсъ (Преводъ отъ руски):
Моля г-на Шивачова да прочете първото настановление на
Министерский Свѣтъ.

Шивачовъ (чете):

«1) Учителитѣ отъ правителственнатѣ гимназии и учи-
лища се освобождаватъ врѣменно до рѣшението на въпро-
сътъ по законодателенъ порядѣкъ.

2) Ученици отъ правителственнитѣ гимназии и училища,
которые сж достигали призывната възраст и се намиратъ

въ първитѣ три класа, повикватъ се да изпълняватъ военната повинность, тъй сѣщо, както и ученицитѣ отъ правителственнитѣ педагогически училища.

3.) Учителитѣ и ученицитѣ отъ народнитѣ или частнитѣ както християнски тъй и мюслимански училища, подлѣжатъ на наборъ.

М-ръ Генералъ Каульбарсъ: Вы видите, г-да, что здѣсь рѣчь идетъ о временномъ освобожденіи учителей отъ военной повинности, до рѣшенія этого вопроса законодательнымъ порядкомъ. Вопросъ этотъ для арміи чрезвычайно важный и по тому Министерскій Совѣтъ немогъ разрѣшить его окончательно, и повтаряю рѣшеніе временное.

Въ теченіе настоящаго года вопросъ этотъ будетъ рѣшенъ окончательно. Различія нѣтъ никакого между первымъ и вторымъ рѣшеніемъ Министерскаго Совѣта, такъ какъ они оба временныя.

Лазаръ Дуковъ: Разбира се, г-да, което щѣхъ да каажъ азъ, каза г-нъ Шивачовъ, че у насъ немогътъ да бждатъ съсловия и не могатъ да се даватъ никому привилегии. И азъ сѣщото казвамъ. Тогава, какво мѣсто намира неговото предложение, когато военната повинность е задължителна за всѣки български подданикъ? Ако тѣзи хора сѣ учители или учени, и сѣ нужди за народнитѣ училища, — това немогъ да откажъ — въ сѣщото врѣме сѣ нужди такиви хора и за войската. Непретендирамъ да ги неоставимъ, ако е наше право да ги освободимъ, — съгласенъ съмъ, защото ни трѣбватъ повече учители да просвѣщаватъ младитѣ, та да неостанатъ и тѣ, какъвто съмъ останалъ и азъ, по предложението на г-на Шивачова казва: (прочита го.) Тукъ азъ разбирамъ тъй: единъ человекъ, споредъ закона, на 20 години подлѣжи на военный наборъ, и че на 23-та му година, ако оставатъ 5 години — разбира се, тукъ не е казано че се освобождава окончательно, а се освобождава само за 5 години, и подиръ 5 години пакъ ще служи — да ли ще се съгласи нѣкой, когато стане на 25 години да се повика да изпълнива военната повинность тогава? Ми се струва, че не ще се съгласи никой на това.

Ако сме въ правото си, да направимъ това за учители, които сѣ добри, тогава да го рѣшимъ, ако е наша работа и ако сме Великото Нар. Събрание; тогава да го рѣшимъ за винаги; но само за 5 години, и подиръ пакъ да се викатъ да изпълняватъ военната повинность, на това несъмъ съгласенъ. Въ сѣщото врѣме и основний законъ — безъ да дава нѣкому привилегии — ясно казва, че всѣки единъ ще служи въ военната служба

Заради туй повтарямъ, че ако рѣшимъ за винаги, ако сме Велико Нар. Събрание, съгласенъ съмъ; но само за 5 години не съмъ съгласенъ.

Председателъ: Азъ би помолилъ г-на Дукова, да опредѣли по-точно това, което иска да каже, т. е. непряма ли нито предложението на г-на Шивачова, нито рѣшението на Министерскій Съвѣтъ и иска щото учителитѣ да служатъ въ войската както и всичкигъ други новобранци, или желае нѣщо друго? Азъ казвамъ това, за да зная послѣ, какъ да дамъ въпросътъ на гласоподаване.

Лазаръ Дуковъ: Съгласявамъ се съ онзи законопроектъ, който е даденъ отъ г-на Министра. Разбира се като е миналъ презъ Държавний Съвѣтъ ще бжде нѣкакъ по-обсѣденъ и разбира се, Държавний Съвѣтъ което изработи, ще стане съ докладъ на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО, и тогава нѣмамъ какво да каажъ. Но за сега немогъ да се съгласи съ предложението на г-на Шивачова, защото не е наша работа; когато премине презъ овзи каналъ, тогава нѣма какво да каажъ.

Шивачовъ: За успокоение на г-на Дукова ще каажъ, че ако основний законъ и да казва за военната повинность, но има законъ за новобранцитѣ, приетъ отъ едно Нар. Събрание, въ което и г-нъ Лазаръ Дуковъ е билъ представителъ. 19-й членъ на тозъ законъ казва, че всички ученици, които се намиратъ въ гимназии или други висши учебни завѣденія, се освобождаватъ отъ военный наборъ, до когато свършатъ своятъ курсъ, или до когато свършатъ университета; и щомъ свършатъ, правителството има пълно право да ги земе, за да изпълнятъ военната си повинность. Тѣй като тогавашното Събрание е имало право да дава извѣстни привилегии на нѣкои граждани, защо наегащото Събрание да нѣма право да даде привилегии на народнитѣ учители, които слѣдъ 5 години — въ предложението се казва само за 5 год. — ще се повикатъ да изпълнятъ длѣжността си на общо основание, както и онѣзи ученици, за които казахъ по-напредъ, че се освобождаватъ врѣменно. Тѣй щото онова, което каза г-нъ Дуковъ за основний законъ, си нѣма тукъ мѣстото, защото не ги освобождаваме за всегда.

Освѣтъ това, между първото и второто рѣшеніе на Министерскій Съвѣтъ има една разлика, а мосто предложение, тъй да каажъ, е сходно съ първото рѣшеніе на Министерскій Съвѣтъ, т. е. да се освободитъ народнитѣ учители както и правителственнитѣ, безъ да имъ се туря нѣкакво условие, като напр. да ходятъ лѣтно врѣме въ лагера. Въ първото рѣшеніе се вижда, че учителитѣ отъ правителственнитѣ училища иматъ привилегии, да бждатъ освобождавани, безъ

да се викатъ 2 или 3 мѣсеца да учатъ военното искусство. Отъ тукъ се вижда, че учителитѣ отъ народнитѣ училища се задължаватъ пакъ да влизатъ въ военната служба, а учителитѣ отъ правителствениитѣ училища не се задължаватъ, тъй щото има голѣма разлика и противорѣчие между първото и второто рѣшение на Министерскиятъ Съвѣтъ; а моето предложение ще бѣде и по-умѣтно и по-законно и съгласно съ послѣдния параграфъ отъ закона за новобранцитѣ, приетъ въ послѣдното Народ. Събрание

Лазаръ Дуковъ: За първото се съгласявамъ, че ще мине презъ Държавния Съвѣтъ, и тѣ ще бѣдѣтъ повикани пакъ на служба по общитѣ основания. А колкото за онова, което каза г-нъ Шивачовъ, че миналото Събрание е давало такива привилегии, азъ мисля, че това не е влезло въ сила; освѣнъ това, ако тогавашното Събрание е направило грѣшка, да правимъ ли и ний сѣщото? Грѣшката си е грѣшка, и на грѣшките не трѣбва да се настоява. Нѣ този членъ догдѣто стои тукъ, не може да има сила друго-яче, освѣнъ, ако се представи въ Държавния Съвѣтъ и съ указъ ако го видимъ обнародванъ въ Държавния Вѣстникъ. Тогава се съгласявамъ да бѣде.

Д-ръ Цачевъ: Г-да представители! Предговорившиятъ говорихъ върху предложението на г-на Шивачова; нѣ по моето мнѣние, постановлението на Министерскиятъ Съвѣтъ е твърдѣ справедливо, защото въ него сѣ взети предъ видъ нуждитѣ, които има народа за народнитѣ училища. И какво става отъ това? Тукъ виждаме че Министерскиятъ Съвѣтъ задължава народнитѣ учители, които подлѣжатъ на наборъ да се упражняватъ въ едно врѣме, когато неспѣлняватъ учителскитѣ си длѣжности. Слѣдователно отъ постановлението на Министерскиятъ Съвѣтъ се удовлетворяватъ двѣ нужди: първо, училищата се снабдяватъ съ учители, и второ, учителитѣ, като по-развити, и които иматъ едно образование, ще могатъ да се научаватъ, въ разстояние на 4 мѣсеца, толкова добръ, колкото и другитѣ солдати презъ цѣлата година, които нѣматъ сѣщото образование. За това азъ най-убѣдително бихъ помолилъ, да се приеме постановлението на Министерскиятъ Съвѣтъ. А относително рѣшение на предложението на г-на Шивачова, представено въ Народното Събрание, азъ мисля, че по-добро рѣшение на това предложение не виждамъ отъ колкото е постановлението на Министерскиятъ Съвѣтъ. За това моля г-да представителитѣ да приематъ постановлението на Министерскиятъ Съвѣтъ. (Гласове: Съгласни!)

Аневъ: Азъ мисля, че параграфъ 19-й отъ закона за новобранцитѣ най-лесно рѣшава този въпросъ, а не 18-й

членъ, както каза г-нъ Шивачовъ. Именно втората алинея на този членъ казва (чете): Младежи, които се намиратъ въ сръдни и висши учебни заведѣния, както въ Княжеството тъй и вънъ отъ предѣлитѣ му, докль свършатъ учебния си курсъ, слѣдъ свършването на който независимо отъ възрастта имъ, тѣ сѣ длѣжни да се явятъ при първий наборъ и споредъ установения редъ, ако се взематъ, първитѣ служатъ една година, а вторитѣ 6 мѣсеца въ постояннитѣ войски, а въ запаза стоятъ до 30 годишната си възраст.»

Отъ тукъ се вижда, че не се споменува нищо за онѣзи младежи, които сѣ свършили врѣмenni или годишни педагогически курсове; за това, споредъ мене най-добръ, е: всѣко предложение върху това отношение да се отблъсне. (Гласове: Съгласни!) Защото законътъ казва всичко ясно какво трѣбва да стане. (Председателъ: Е, какво предлагатъ?) Всѣко предложение трѣбва да се отблъсне. Нито врѣменно, нито за всѣкога може да се освободи нѣкой отъ възната повинностъ. Тукъ въ закона е ясно казано: кои могатъ да се освобождаватъ врѣменно и кои не.

Шивачовъ: На г-на Анева ще кажъ, че дѣйствително, вмѣсто 19 чл. азъ може по погрѣшка да съмъ казалъ 18; отъ това нѣма нищо. Азъ искахъ да приведа 19 чл., който освобожда извѣстни лица, които изброи г-нъ Аневъ. Що се касае да това, че както едното тъй и другото предложение не могатъ да се приематъ, за това ще кажъ, че ако Министерскиятъ Съвѣтъ, г-да представители, е въ правото си, да даде право на учителитѣ отъ правителствениитѣ училища, защо Нар. Събрание да не може да даде сѣщо право на учителитѣ отъ народнитѣ училища, гдѣто има по-голѣма нужда за учителитѣ, отъ колкото въ правителствениитѣ? Г-нъ Цачевъ каза, че постановлението на Министерскиятъ Съвѣтъ твърдѣ е справедливо, спорѣдъ нуждитѣ на страната; но за жалостъ той не представи никакви доказателства, а просто, голо-словно го изказа.

Председателъ: Моля г-на Шивачова, да не употребява думата, «голосовно.»

Шивачовъ (продължава): Какъ може да бѣде справедливо, когато въ първото си рѣшение Мин. Съвѣтъ твърдѣ ясно казва, че учителитѣ отъ правителствениитѣ училища се освобождаватъ безъ никакви особени задължения, а учителитѣ отъ народнитѣ училища се освобождаватъ, но съ условие презъ лѣтната ваканция да отиватъ въ лагера и да се обучаватъ заедно съ солдатитѣ. Ако Мин. Съвѣтъ отхвърли или унищожи своето рѣшение, тогава и азъ ще отхвърля своето предложение. И ако нѣма льготы за правителствениитѣ учители, тогава да нѣма и за народнитѣ. По

ако за правителственикът не се изискват особенни задължения, то и за народните да бъде същото.

Това е всеобща повинност, и ако едините подлѣжатъ, то и другите да подлѣжатъ на нея. Настоявамъ на моето предложение и моля да се приеме.

М-ръ Начевичъ: Менѣ ми е жално, че г-нъ Министръ на Просвѣщеніето отѣжествува отъ тукъ; той би можалъ даде нужните обяснения по този въпросъ, като единственъ по компетентенъ чловѣкъ по този въпросъ. Въ неговото отѣжествие, азъ вземамъ свободата да дамъ нѣкои обяснения за причините, по които Министерскій Свѣтъ е рѣшилъ работата по този начинъ. Основния законъ, както се каза по-напредъ, задължава всѣки български поданикъ да отслужва войската повинност, сирѣчь да плаща, тѣй да кажемъ, кровната данъ; но тукъ е другъ въпросътъ. Тукъ се явяватъ двѣ нужди и трѣбва да се удовлетвори и едната и другата. Трѣбва да имаме и войници, трѣбва да имаме и учители. Зарадъ това, ако се е направило отъ предишното обикновено Нар. Събрание едно отстъпление отъ основния законъ, едно измѣнение въ казанія членъ на Конституцията, имало е за това уважителни причини, а не се е правило това тѣй на вѣтъра. И тази причина е, че сѣ нужди въ България учители, и това никой не може да го откаже.

Сега нека видимъ, защо има една разлика между едното и другото предложение, сир. защо се даватъ нѣкои привилегии, както се изразява г-нъ Шивачовъ, на учителите отъ правителственикѣ училища, а същите тѣзи привилегии се ограничаватъ за учителите отъ народните училища? Това ще стане ясно отъ слѣдующето. Всѣки знае, че у насъ щомъ дойде мартъ, селскитѣ училища се зарварятъ и селскитѣ учители иматъ ваканция отъ априлий до октомврий или до ноемврий даже; слѣдователно, тѣ иматъ възможность, да отиватъ и изпълняватъ военната повинност презъ дългата си ваканция. Не сѣ обаче подложени подъ същите обстоятелства правителственикѣ учители по градовете, гдѣто, както всѣки знае, ваканциите сѣ само два мѣсеца: юлий или августъ и септемврий. И разбира се, тѣзи учители, уморени отъ 10 мѣсечний трудъ, немогатъ прѣзъ двумѣсечната почивка да отиватъ въ полковете да се учатъ. Тѣ иматъ нужда отъ отморяването по-вече отъ учениците си, и ако ги зематъ въ лагера, тѣ до като се облѣжатъ тамъ, до като започнатъ да се упражнятъ, ето, че дошълъ втория мѣсець, безъ да сѣ научили нѣщо и тогава трѣбва пакъ да се върнатъ въ училищата си.

Зарадъ туй, това нѣщо като не може да се изпълни, то Министерството, когато е рѣшавало тѣзи два въпроса по

този начинъ, е имало въ съображение обстоятелствата въ страната, и не е искало да дава привилегии никому. То е рѣшило въпросътъ за правителственикѣ училища споредъ нуждата, а тѣй сѣщо е рѣшило въпросътъ и за народните училища пакъ споредъ нуждата, както и Обикновенното Народно Събрание, което е утвърдило законътъ за новобранците, е направило казаните отстъпления отъ основния законъ, пакъ споредъ нуждите на отечеството. За това, азъ съмъ съгласенъ съ мнѣнието на г-на Цачева, че най-доброто сръдство е, да се рѣши въпросътъ, на основание рѣшеніята на Министерскій Свѣтъ, но приврѣменно, до когато се изучи той както трѣбва, въ течението на тая година, и послѣ идущата сессия да ви се представи проектъ за окончателното рѣшение на този важенъ въпросъ.

Шивачовъ: Искамъ да отговоря само на нѣколко думи на г-на Начевича, който каза, че правителственикѣ учители съ 10 мѣсечната имъ работа били многоутрудени, и че не е било възможно да извършатъ военната повинност въ разстояние на единъ или два мѣсеца; освенъ това, че селскитѣ учители, преподавали само до мартъ и имали повече време свободно.

Азъ мисля, че учителите въ правителственикѣ училища сѣ окончателно подготвени за своята професия, когато въ селскитѣ е това наопакъ.

Селскитѣ учители, слѣдъ свършване на курсовете, отиватъ въ нѣкой окръжний градъ, или въ мѣсто показано отъ окръжний инспекторъ, за да могатъ да слушатъ врѣменни педагогически курсове, за да се приготвятъ за идущата година; понеже тѣ сѣ съвършено малко подготвени.

По-добъръ ще бъде, да се дажатъ привилегии на народните учители за да могатъ въ разстояние на тѣзи 2 или 3 мѣсеца да се възползватъ отъ ваканциите, за да ги подготвятъ инспекторите, откогато на правителственикѣ учители, които сѣ много по-добъръ подготвени за своята професия.

М-ръ Начевичъ: Ще кажемъ на г-на Шивачова, че той не е вникналъ добъръ въ предложението на Министерството. Въ това предложение се казва: че се правятъ улеснения на подготвените учители въ селскитѣ училища сир. на ония които сѣ свършили едно педагогическо училище, или сѣ слушали уроците въ врѣменните педагогически курсове, и които иматъ свидѣтелство за това. По този начинъ улеснението се прави само на достойните учители, на ония сир., които нѣматъ нужда сами да се подготвятъ презъ ваканциите за професията си.

Лазаръ Дуковъ: Ако и да не дадемъ за учителите тая привилегия, пакъ ще намѣримъ достаточни учители. Азъ

мисля, че твърдѣ мнозина ще станатъ учители, ако се намалятъ платитѣ на чиновницѣтъ, понеже всичкѣтъ чиновници ще пожелаатъ да станатъ учители. Вѣрвайте, че ще се напълнятъ пакъ училищата съ учители. Както господинъ Шивачовъ, мисли да е билъ нѣкога учителъ и е отстъпилъ, тъй и други всички. И тогава се съгласявамъ съ г-на Анева по-добрѣ да се отблъснатъ и двѣтъ предложения, отъ колко да се разискватъ; и тогава, ако ще намалимъ платитѣ на чиновницѣтъ, ще имаме пакъ и повече учители, защото въ миналитѣ години плащаше се по 2000 гроша на единъ учителъ а сега на свободно не може да се намѣрятъ съ таа сума; защото всѣки писаръ има два пѣти повече отъ колкото единъ учителъ. (Веселостъ. — Изчерпано е!)

Председателъ: Мисли ли Народното Събрание, че е достатъчно освѣтлено или трѣбва да се разисква още? (Не мисли! — Изчерпано е!)

Ще се тури на гласоподаване най-напрѣдъ предложението на г-на Шивачова, тъй като не зная, да ли г-нъ Шивачовъ ще се съгласи да си оттегли предложението, и да се съгласи съ рѣшението, което е направилъ Министерскиятъ Съвѣтъ.

Шивачовъ: Моего предложение е основано на първото рѣшение на Министерскиятъ Съвѣтъ, и слѣдователно, ако Министерскиятъ Съвѣтъ не се откаже отъ първото си рѣшение, като си противорѣчи днесъ съ второто рѣшение, азъ не се отказвамъ отъ моето предложение, и настоявамъ да се приеме.

Председателъ: Ако г-нъ Шивачовъ има правото като представителъ да предложи въ Народното Събрание своето предложение, то ми се струва, че всѣки Министръ има тоже сѣщо право. Слѣдователно азъ мисля че това, което казахъ по-напрѣдъ, че най-напрѣдъ трѣбва да се тури подъ гласоподаване предложението на г-на Шивачова и подиръ това рѣшение направено отъ г-да Министритѣ. (Аневъ: Моето!)

Вашето дохожда трето на редъ. Тъй като не е писано, моля да го представите на бюрото, за да може да гласоподава върху него.

Секретаръ Шивачовъ (чете предложението: виждъ горѣ.)

М-ръ Начовичъ: Това предложение на г-на Шивачова не се разисква никакъ, и то ми се види не добрѣ редактирано, за това не можъ да не направя възражения за неговото съдържание. Върху това съдържание има много да се каже, но азъ ще обърнѣ вниманието на г-да представителитѣ само на една фраза отъ него, която има голѣма тежестъ и тя именно, онаа, чрезъ която се даватъ голѣми привелегии на училищнитѣ инспектори. По предложението на г-на Шивачова тия инспектори се натоварватъ да даватъ на учите-

литѣ свидѣтелства за достойностъ и добро поведение. Това е много еластично, и азъ не би се съгласилъ като депутатъ да се даватъ таквизъ голѣми привелегии на поединични лица, които не можтъ да бѣдѣтъ непогрѣшими. Даже ако се приеме това предложение отъ Народното Събрание, което не вѣрвамъ, трѣбва да се тури нѣкоя гаранция въ това отношение. Защото не трѣбва да се дава участъта на правилното изпълнение на единъ законъ въ рѣшитѣ на това или онова поединично лице. (Гласове: Да се гласоподава!)

Председателъ: Ще се тури на гласоподаване предложението на г-на Шивачова.

Шивачовъ: Азъ би желалъ г-нъ Начовичъ да формулира добавката, съ която желае да допълни моето предложение. И азъ би приелъ съ голѣмо удоволствие, да се тури една гаранция, за да се ограничи своеволието на инспекторитѣ.

М-ръ Начовичъ: Такава прибавка не може да се тури, защото има друго предложение по-добро.

Председателъ: Предложението на г-на Шивачова гласи: (чете:)

Председателъ: Който не приема предложението на г-на Шивачова да си дигне ржката. (Болшинството дига.) Ще каже, че предложението на Шивачова не се приема.

Шивачовъ: Не е болшинство! Да се прочетѣтъ гласоветѣ още веднѣжъ.

Квесторъ Манафовъ: Възразявамъ на г. Шивачова...

Председателъ (прекъсва го): Моля г-на Манафова да не говори, прѣди да вземе думата отъ Председателя.

Г. Геровъ: Желая, щото г-нъ Шивачовъ да прочете самъ гласоветѣ.

Председателъ: Въпросътъ е рѣшенъ. Споредъ правилника, квесторитѣ сѣж онѣзи, които преброяватъ гласоветѣ, и ми се струва, че щомъ г-да представителитѣ повѣриха такава длѣжностъ на двама отъ своитѣ колеги, то не трѣбва да си позволява никой отъ г-да представителитѣ, да успориватъ вѣрноетѣта на това, което господа квесторитѣ съобщаватъ.

Шивачовъ: Ако квесторитѣ сѣж непогрѣшими, тогава си оттеглямъ думата. Моля да се запише това въ протокола.

Председателъ: Сега дохожда предложението на господа Министритѣ.

Секретаръ Щърбановъ (чете): По предложението на М-ра на Нар. Просвѣщение, Министерскиятъ Съвѣтъ постанови: Всичкитѣ учители отъ народнитѣ училища, които притѣжава свидѣтелство отъ педагогическо училище, или отъ приврѣмененъ педагогически курсъ, или поне отъ нѣкое

трикласно училище, или сж учителствували най-малко двѣ години, изпълняватъ общезадължителната военна тегоба въ продължение на 5 години върху слѣдующитѣ основания:

1-о. Тѣ постъпватъ въ военний наборъ на общо основание.

2-о. Но немедленно се освобождаватъ въ отпускъ съ задължение да се явѣтъ въ частитѣ на войскитѣ, които ще имъ се посочатъ, на 15-й день отъ слѣдующия мѣсець май.

3-о. Въ тия части на войскитѣ служатъ ежегодно отъ 15-й май до 15-й септемврий, до като тѣхнитѣ вѣстници стоятъ на дѣйствителна служба.

4-о. Ако народнитѣ учители оставягъ професията си порано отъ уволнението на вѣстницитѣ имъ въ запасъ, то тѣ се прививкатъ въ войската да дослужатъ тамъ своя срокъ възъ общо основание.

Д-ръ Цачевъ: Желая да зная, да ли това се отнася и до градскитѣ народни училища, т. е. градеки общински училища. Защото тамъ ваканциитѣ — както знаемъ — не сж както въ селскитѣ училища. Въ селскитѣ училища ваканциитѣ сж 4 мѣсеци, а въ градскитѣ не сж 4, но $2\frac{1}{2}$ мѣсеци. Тогава не ще бжде рѣшението цѣлесъобразно.

М-ръ Начовичъ: До колкото си припомнямъ, това не се отнася до градскитѣ училища; защото въ градоветѣ всѣкога има хора, които могатъ да замѣстятъ твърдѣ добрѣ учители, въ случай че се вземе въ набора. Заради туй повтарямъ го, това се отнася само до селскитѣ общини.

Шивачовъ: Азъ ми се вижда твърдѣ чудно, като г-да Начовичъ и Цачевъ отдѣляватъ селскитѣ училища отъ градскитѣ. Азъ разбирамъ еднакво и едното и другото. Ако иматъ привилегии селскитѣ, трѣбва да ги иматъ и градскитѣ, ако пакъ нѣматъ привилегии градскитѣ, трѣбва да ги нѣматъ ни селскитѣ. У насъ общо подъ думата «народни училища» се разбиратъ тѣзи, било въ града или селата, които се поддържатъ на общинска сѣтѣтка, безъ да ги помага правителството. Г-нъ Д-ръ Цачевъ кжено се сѣти, да ли не ще да бжде неудобно, понеже въ градскитѣ училища ваканциитѣ били $2\frac{1}{2}$ мѣсеци. Азъ мисля, че по-напрѣдъ направихъ азъ предложение, което бѣше по-цѣлесъобразно; но кжено се сѣти г-нъ Цачевъ.

М-ръ Начовичъ: Азъ съмъ принуденъ да повтора онава, което по-напрѣдъ казахъ. Тука въпроса не е за принципи, но за удовлетворение сѣществующи нужди. Принципъ е че всѣкий български гражданинъ трѣбва да носи войската повинность, но понеже това неможе да се изпълни буквално безъ да се затворятъ много народни училища и безъ да останатъ неграмотни хиляди младежи отъ бждущата генера-

ция, за това се прави отстъпление отъ принципа, и тия отстъпления, повтарямъ го, се правятъ споредъ обстоятелствата, които не сж еднакви въ селата и въ градищата. Въ градищата ваканциитѣ траятъ само два мѣсеца, слѣдователно не е мислимо да се взематъ учители презъ това врѣме въ войската; въ селата ваканциитѣ траятъ шестъ мѣсеца и това прави възможно за селскитѣ учители да изпълняватъ отчасти войската повинность. Тия сж причинитѣ, за които тоя въпросъ не се рѣшава по единъ и сѣщи начинъ за всички, и азъ съмъ убѣденъ, че всѣки вижда, че иначе не е възможно да се рѣши тоя въпросъ.

Бобчевъ: Азъ ще отговоря на този въпросъ, заради дѣто се отдѣлятъ градскитѣ училища отъ селскитѣ; защото по настоящемъ азъ съмъ председателъ на Еленското градско училище и тамъ имаше двама учители, които подлежахъ на набора, и нѣмамъ извѣстие да ли сж ги зели. Слѣдователно ще стане една неразбория, която не ще можемъ да оправимъ никога; защото трѣбва да е както за градскитѣ тѣй и за селскитѣ. Имаме 11 учители по настоящемъ, отъ които 5 сж селски, слѣдователно ще ги потеглятъ тѣхъ. Заради туй трѣбва да стане привилегия въ еднакъвъ размѣръ за единитѣ и за другитѣ.

Шивачовъ: Г-нъ Бобчевъ много добрѣ каза, че градскитѣ и селскитѣ народни училища не трѣбва да иматъ разлика по между себе си. Г-нъ Начовичъ каза, че въ градоветѣ самитѣ училищни настоятелства могатъ да намѣрятъ полесно учители отъ колкото селскитѣ, макаръ и да се зематъ нѣкои учители въ набора. Ако давате привилегии, трѣбва да ги давате на всички по равно; ако пакъ не давате, то трѣбва да не давате никому. Общата дума «народни училища» у насъ ще каже, че подъ народнитѣ училища разбираме както тѣзи въ града, тѣй и ония въ селата, т. е. тѣзи, които се поддържаватъ отъ страна на населението. У насъ има правителствени и народни училища, или тѣй да кажъ първоначалнитѣ, които иматъ по 2 до 3 класа, това сж народни училища.

Марко Велювъ: Г-да! имамъ да кажъ, че пълно право иматъ на това, което настояватъ; защото не трѣбва никой пжтъ да цѣпните селскитѣ учители отъ градскитѣ, защото ие всичкитѣ сме равни Български подданици. Както градскитѣ учители така и селскитѣ иматъ пълно право, ако се освободятъ единитѣ отъ война — да се освободятъ и другитѣ а не да ги дѣлимъ и да се мразятъ граждани съ селяне или селяне съ граждани. Всѣки единъ трѣбва да носи военната тегоба на себе си т. е. всѣки единъ български гражданинъ. Така сжщо и учителитѣ трѣбва да гледатъ да непро-

тиворѣчатъ едни на други. Умѣстно е да бждѣтъ равни. Колкото за учителитѣ могѣ да кажѣ, че за година врѣме може да се освободятъ т. е. до идущата сесия, за да даватъ наука на нашитѣ ученици, а не да се пуца за 3 или 5 год. Ние въ нашитѣ български училища има ученици, които гледатъ да станатъ учители; но слѣдъ 2—3 години. За това за една година да се произнесемъ да се освободятъ отъ военна повиностъ; защото за учители се нуждаятъ и селата и градоветѣ.

Председателъ: Г-нъ Велювъ прави ново предложение, т. е. да бждѣтъ учителитѣ освободени само за една година. Азъ моля г-на Велюва, да го напише и представи на бюрото, за да се тури на гласоподавание.

(Аневъ: И да се напечата.)

М-ръ Начовичъ: Ако Министерството направи такова предложение и ако го така формулира, то бѣше за това, защото е обичай — тъй да кажѣ — отъ памети вѣка въ селата да не посѣщаватъ училищата лѣтно врѣме; и за туй е възможно учителитѣ отъ селскитѣ училища да се викатъ въ набора. Въ града хората сѣ се навикнали почти да нѣматъ ваканции. Гражданитѣ се сърдятъ даже, когато се рапуснатъ дѣцата на два мѣсеца. Затова не може да се постъпи по сѣщия начинъ и съ градскитѣ учители. Въ селата щомъ се заплѣтѣ, всѣки отива да си глѣда полската работа, и дѣцата ги зематъ изъ училището за да помагатъ на родителитѣ си. По тѣзи соображения Министерството се рѣши да направи предложението за рѣшението на въпроса, тъй както го видите и менѣ ми е жалъ, че г-нъ Теохаровъ отсъствува отъ тука и че нѣма кой да ви даде обясненията съ нужнитѣ подробности и нужния авторитетъ

Шивачовъ: Азъ ще кажѣ, че минаха тѣзи врѣмена, когато въ селата учеа дѣцата 5 или 6 мѣсеца. (М-ръ Начовичъ: Кога се минаха?) Азъ мисля, че селянитѣ сега по-вече се стараятъ што тѣхнитѣ дѣца да ходятъ 8—10 мѣсеца въ училище. Шо се касае за г-на М-ра Начовича, азъ не му намѣрвамъ вина, защото той, като членъ на Министерскитѣ Съвѣтъ, ще поддържа и противорѣчието въ което се намѣрва първото рѣшение на този Съвѣтъ спрямо второто.

М-ръ Начовичъ: Протестирамъ противъ това.

(Председателското мѣсто заема подпредседателътъ А. т. Минчовъ).

Митрополитъ Симеонъ Преславскитъ: Г-нъ Шивачовъ нѣколко пѣти повтаря да казва, че у лѣтно врѣме слѣдвали нашитѣ дѣца да учатъ въ селскитѣ училища. Азъ могѣ да увѣря г-на Шивачова, защото много пѣти съмъ обикалялъ селата, че въ лѣтното врѣме, особено отъ края на мая до

началото на мѣсець октомврий, нашитѣ селски училища, г-да, не сѣ отворени; и твърдѣ естествено е това, защото като захващатъ отъ края на май мѣсець, излиза полска работа, а нашитѣ селяне, като повече иматъ работа на полето, тия постоянно сѣ принудени да зематъ своитѣ дѣца и да не ги изпровождаатъ въ училището, до когато трае гроздоберътъ и догдѣто се обержѣтъ мамулетѣ. Азъ много пѣти съмъ увѣщавалъ нашитѣ добри селяне, които обичатъ училищата толкосъ, колкото и нашитѣ граждани, съмъ ги увѣщавалъ, казвамъ, да провождатъ дѣцата си у училището въ врѣме на мѣсець май и юний. А свѣтгоа сѣ се извинявали съ това: «че ние имаме полска работа, а дѣцата нѣ сѣ потребни». И менѣ твърдѣ ми е жално, гдѣто нѣма г-на М-ра на Просвѣщенieto тука, за да даде подробни свѣдѣния по тази работа.

Азъ зная, че селскитѣ учители отъ края на мѣсець май до края на септемврий нѣматъ работа въ училищата. Азъ миналата година прѣзъ есенъ, по октомврий мѣсець, обиколихъ цѣлия Провадийскитѣ окржѣ, и въ по-вечето училища, които посѣщавахъ, не намирахъ освѣнъ 10—15 дѣца, когато отъ тия села излизатъ по-вече отъ 100—150 дѣца; и на много мѣста учителитѣ се оплакватъ, че не могатъ да слѣдватъ програмата на първоначалнитѣ народни училища по онова врѣме, защото дѣцата не отивали въ училището. Така што менѣ ми се струва, че предложението, което прави Министерскитѣ Съвѣтъ е много добро, и отговаря на нуждитѣ на нашето население. И ние ще направимъ едно добро за нашитѣ селски училища, ако го приемемъ; защото азъ не вѣрвамъ да има между насъ человекъ, който иска да останатъ хиляди дѣца безъ образование. (Ржкоплѣскание.)

Председателъ: Думата има г-нъ Шивачовъ.

(Шивачовъ иска да говори. Гласове: исчерпано е!)

Председателъ: Счита ли Нар. Събрание въпроса за исчерпанъ или не? (Гласове: Исчерпанъ е!) Тогава азъ ще предложѣ на одобренieto на Нар. Събрание предложението на Министерскитѣ Съвѣтъ.

Шивачовъ: Искамъ думата. (Гласове: Исчерпано е!)

Секретаръ Щърбановъ (чете още веднѣжъ предложението). (Виждѣ по-горѣ.)

Председателъ: Ще се тури на гласоподавание това предложение.

Шивачовъ: Има нужда за обяснение.

Председателъ: Който неприема това предложение, да си дигне ржката. (Никой.) Ще се каже, че е прието.

(Председателъ Преосв. Симеонъ Прѣславскитъ заеме пакъ председателското мѣсто).

Шивачовъ: При всичко, че се прие, но тука Нар. Събрание не е опредѣлило, какво разбира подъ думата «народни училища». (Гласове: Исчерпано е!) Може да се каже исчерпано, но азъ мисля че трѣбва да се разясни това.

М-ръ Начовичъ: Понеже Министерството е дало това предложение на Нар. Събрание, и моитѣ събратия се съгласиха съ разясненията, които дадохъ, — разбиратъ се народни училища тъй, както го разправихъ азъ по-напрѣдъ.

Председателъ: На дневниятъ редъ е пощенската конвенция по между България и Сърбия. Г-нъ Докладчикъ на комисията да заповѣда на трибуна да я прочете.

Докл. Ф. Мариновъ (чете):

ДОКЛАДЪ

Г-да Представители!

Комисията, която благоволихте да изберете въ едно отъ минжлитѣ засѣдания за да обсъди и даде своето мнѣние върху Пощенската конвенция и частния договоръ за урѣждане служебнитѣ телеграфни сношения, сключени между Княжеството България и Кралевство Сърбия, които правителството на Н. В. Нашия Господаръ благоволилъ да одобри, има честь да ви съобщи, г-да, че тя въ своитѣ засѣдания, държани за тѣзи цѣль, и подпомогната отъ освѣтленията на г-нъ Д-ръ Вълковичъ, Министра на Външнитѣ Дѣла, дойде до слѣдующето заключение, че съ сключването на горѣпоменжитѣ договори двата едноплѣмненни и съседни народи правятъ една сериозна крачка на дѣйствително сближаване и приготвятъ пътя за тѣхнитѣ по-нататъшни дѣйствия.

Въ тия договори комисията вижда, че правителствата на двата едноплѣмненни народи, въодушевени отъ еднакво искрени и патриотически чувства, даватъ всички възможни срѣдства и улеснения на странитѣ, въ тѣхнитѣ взаимни сношения.

Комисията не може при тоя случай да не искаже своята особна благодарностъ и да констатира, че съ сключването на тия първи два международни акта, нашето отечество влѣзва въ реда на другитѣ свободни европейски държави, благодаря на патриотическитѣ старания на любимия ни Господаръ Н. Височество.

При това комисията не може да не искаже предъ Нар. Събрание, че напълно оцѣнява въ този случай и старанията на Министра на Външнитѣ Дѣла и Исповѣданията г. Д-ръ Вълковича, и желателно било би да станатъ и други подобни договори съ другитѣ ни съседни държави.

Въ заключение имамъ честь да прибавя, че комисията като намира тия два договора напълно да отговарятъ на интереситѣ на страната — и като вече тие сж утвърдени отъ правителството на Н. Височество Българский Князь както и отъ правителството на Н. Вилчество Сърбский Кралъ, мнѣнието ѝ е: на цѣло и безъ никакво измѣнение да се приемнатъ отъ Народ. Събрание, тъй като е вече извѣстно, че и Сърбокото Народно представителство ги е приело безъ никакво измѣнение и съ аklamация. (Ржкоплескание. Гласове: Прието! и — : да се прочете!).

Д-ръ Цачевъ: Да ги чуемъ само!

Докл. Ф. Мариновъ (почева да чете): «Пощенската конвенция между България и Сърбия, сключена въ София на 10/22 юлия 1882 год.» (Гласове: Да не се чете!)

Председателъ: Комисията предлага на Нар. Събрание да приеме пощенската конвенция така както е представена, тъй сжщо и частния договоръ за урѣждане телеграфнитѣ сношения между България и Сърбия, — както сж представени, и Нар. Събрание ми се струва, че е приело това нѣщо. (Гласове: Прието!). Тогазъ счита ли Народ. Събрание за нужно да се прочетжтъ или не? (Излишно е!) Тъй като всѣки ги има въ своитѣ кѣщи, и ги е прочелъ, тогава Нар. Събрание счита ли за нужно да се прочетжтъ? (Не счита!) Който не е съгласенъ да не се четжтъ, да си дигне ржката. (Никой).

Ще каже че сж приети и двата документа.

На дневния редъ е законопроектъ за народната банка. Г-нъ Докладчикъ на комисията, опредѣлена за да се разглѣда този проектъ, ако е готова, да заповѣда и да го прочете.

Аневъ: Доклада не е още готовъ, затова предлагамъ да имаме въ понеделникъ извънредно засѣдание, и тогава може да се тури на дневенъ редъ.

Председателъ: Съгласно ли е Народ. Събрание да има въ понеделникъ извънредно засѣдание? (Съгласно!) Който не е съгласенъ, да си дигне ржката. (Никой).

Ще каже, че въ понеделникъ ще има извънредно засѣдание. Но тъй като, ми се струва, нѣмаме днесъ никой другъ въпросъ за разглѣждане; затова, ако е Народ. Събрание съгласно, да закримъ днешното засѣдание.

Д-ръ Цачевъ: Азъ ще помоля г-на Министра да ми отговори на запитванията, именно за увеличение заплатата на г-на Д-ръ Моллова отъ както е била предвидена въ бюджета; и послѣ за 15000 кредитнитѣ рубли както казахъ въ миналото засѣдание, азъ не съмъ доволенъ отъ разясненията, които бивший Министръ на Правосъдието благо-

воли да ми каже. Затова да се тури на дневний редъ отговорътъ на тѣзи въпроси за идущето заседание.

Председатель: Г-да Министри заявихъ на г-на Д-ра Цачева, че въ едно отъ идущитѣ заседания ще дадѣтъ потребнитѣ свѣдѣния, които иска, и ще отговорятъ на неговитѣ интерпелации.

Ако бѣше г-нъ Цачевъ тогава недоволенъ отъ това неопредѣлено изражение на г-да Министритѣ, той трѣбваше да иска да опредѣлятъ заседание за отговорътъ. Тѣй като сега не присѣдствуватъ, незнай какво да се направи?

Д-ръ Цачевъ: Мисля, че мене, като депутатинъ, нищо не стѣснява, ако изисквамъ отъ ново отговорътъ. Само да се забѣлѣжи въ протокола, че желая да се съобщи това на г-да Министри, и че настоявамъ да се отговори и на двѣтъ интерпелации, отъ които едната подадохъ преди 10 дѣнѣе и другата преди 4 дѣнѣе.

Председатель: Има ли друга работа? (Нѣма!) Съгласно ли е Народ. Събрание да се закрие заседанието? (Съгласно!) Твърдѣ хубаво. Заседанието се закрива, и бѣдъщето заседание ще стане въ понедѣлникъ на опредѣленния часъ.

(Конецъ на 4 часа и 30 минути).

Председатель: Варненско-Преславский Симеонъ.

Подпредседатели: { **Иванъ Симеоновъ.**
Ат. Минчовъ.

Секретари: { **Н. Шивачовъ.**
И. Ц. Щърбановъ.

Директоръ на Стенографическото Бюро: **А. Безеншекъ.**